

Motion till riksdagen

1990/91:Ub93

av Maja Bäckström m.fl. (s)

med anledning av prop. 1990/91:82

Folkbildning

Regeringens proposition om folkbildning 1990/91:82 strävar genomgående mot en decentralisering av beslutsfunktionerna. Detta gäller även folkhögskolornas fritidsledarutbildningar. Regeringen nöjer sig med att uttala folkhögskolornas rätt att använda statsbidrag för att ordna denna utbildning. Det blir nu en fråga för folkhögskolorna själva att ta ställning till om och hur en fritidsledarutbildning skall anordnas.

Denna frihet bör ligga i folkhögskolornas intresse. Friheten skapar stora möjligheter för skolorna att profilera sina utbildningar mot de krav som huvudmännen ställer. Propositionen ger folkhögskolorna ökade möjligheter att bygga upp alternativ och, som statsrådet framhåller, "tydligt skilja sig från utbildning inom det offentliga skolväsendet och högskolan". Det är som sådana alternativ till en traditionell utbildning som folkhögskolorna har sin unika betydelse.

Statsrådet föreslår även att folkhögskolornas tidigare monopol på att anordna fritidsledarutbildningar tas bort. Monopolet infördes i slutet av 1970-talet för att kunna lägga ned kommunala ungdomsledarinstitut och högskolans "kombinationsutbildningar". I dag spelar monolet ingen praktisk betydelse. Folkhögskolorna är de självklara anordnande av de i huvudsak praktiskt inriktade fritidsledarutbildningarna. Någon konkurrens från t.ex. högskolan behöver därför folkhögskolorna inte befara.

Propositionen berör frågan om "forsknings- och utvecklingsarbete". Dessvärre väljer statsrådet att enbart koncentrera sig till forskning och utbildning inom folkbildningen. Det kan te sig rationellt med tanke på att propositionen huvudsakligen handlar om folkbildning. Men, som vi ovan antytt, det finns också verksamheter vid folkhögskolor som är betydligt bredare än "folkbildningen". Fritidsledarutbildningen är en sådan verksamhet. Den arrangeras vid ett 40-tal folkhögskolor och ca 600 elever lämnar varje år utbildningen med intyg. Det rör sig således inte om någon liten utbildning. Därför menar vi att resonemanget om forskning och utbildning i det här sammanhanget måste breddas till att också handla om fritidssektorns forskning och utbildning. Vi vill i detta sammanhang peka på några faktorer.

1. Införandet av folkhögskolornas ovan nämnda monopol på att driva fritidsledarutbildning innebar att ekonomiska resurser fördes över från bl.a. högskolan till folkhögskolan. Detta innebar i sin tur att även den gryende vetenskapliga forskning, som hade startats vid bl.a. universitetet i Lund, fick

läggas ned. Av uppenbara skäl har folkhögskolorna inte kunnat bygga upp något liknande. Resultatet har blivit att den vetenskapliga forskningen kring fritid och rekreation under 1980-talet har fått föra en tynande och blygsam tillvaro i vårt land. Fritiden har inte legat under högskolans ansvarsområde.

2. Denna situation har under senare år uppmärksammats bl.a. av två statliga utredningar. Folkrörelseutredningen föreslog i sitt slutbetänkande "Mål och resultat" (SOU 1988:39) att ett "centrum för fritidsforskning" skulle inrättas 1990. Fyra miljoner årligen borde avsättas för forskning inom området.

Även Folkhögskolekommittén, "Folkhögskolan i framtidsperspektiv" (SOU 1990:65), var inne på frågan och föreslog att en tillfällig forskningsdelegation skulle inrättas vid Forskningsrådsnämnden (FRN).

Huvudintressenten för en sådan forskning, den kommunala fritidssektorn, har också i en skrivelse (1990-04-10) till civil- och utbildningsdepartementen framhållit vikten av att en forskning kring människors fritid kommer till stånd.

Sedan 1984 verkar Forum för fritidsforskning vid Stockholms universitet. Forumet är en samarbetsorganisation för intresserade forskare i Sverige och övriga Norden. 1989 publicerade Forumet med stöd från FRN en forskningsplan, "Att forska om fritid", som skisserade en uppbyggnad av en fritidsvetenskaplig forskning även i Sverige. Forumet ansökte våren 1990 om ett treårigt miljöstöd (de nuvarande centra för ungdomsforskning byggdes upp med sådana "miljöstöd") för att vidmakthålla kontaktnätet, ordna seminarier och ge ut en årsbok. Ansökan har emellertid avslagits.

3. Situationen i Sverige kontrasterar starkt mot utvecklingen i andra västländer. I de anglosachsiska länderna och i ett flertal västeuropeiska länder har ämnet "fritidsverksamhet" (Leisure Science/Vrijetijdskunde/Freizeitwissenschaft) förts in vid universitet och högskolor. I många länder kan man doktorera i ämnet. Vetenskapliga tidskrifter publiceras och internationella forskarorganisationer har bildats.

4. Slutligen bör det framhållas hur viktig fritiden är för människors icke-materiella välfärd. Fritiden är inte bara en restpost när allt "nyttigt" och "nödvändigt" har utförts. Fritiden är en tidskvalitet som vi kan använda till en mängd olika aktiviteter: konstnärlig och kulturell verksamhet, folkbildning, folkrörelsearbete och föreningsliv, hobby och verkstadsarbete, social samvaro med vänner och bekanta, till idrott, friluftsliv och fysisk rekreation.

Fritiden är central för våra möjligheter till självförverkligande, personlighetsutveckling och gemenskap. Vi måste skaffa oss en god kunskap om denna viktiga sfär i mänskligt liv!

Folkhögskolornas fritidsledarutbildningar är för närvarande de enda utbildningarna i landet som försöker sätta fritiden i centrum. För att kunna föra in ny kunskap och nya perspektiv i utbildningen måste de ha stöd i en vetenskaplig forskning. Vi beklagar att statsrådet inte har sört för denna möjlighet trots de nämnda utredningsförslagen.

En vetenskaplig forskning är också viktig av andra skäl. Forskning och utbildning betraktas allmänt i vårt samhälle som väsentliga för utvecklingen. Detta gäller också fritiden och fritidssektorn. I en annan motion har vi tagit

upp forskningsbehovet med utgångspunkt från den nya gymnasieskolans nationella program om "barn och fritid".

Såväl den kommunala fritidssektorn som folkrörelserna arbetar under stora svårigheter. En fritidsvetenskaplig forskning skulle kunna ha en vitaliserande funktion på bägge. Detta gäller för övrigt även den statliga fritidspolitiken, utspridd på många departement och statliga verk. Vi vill i detta sammanhang hänvisa till Statskontorets nyligen framlagda rapport, "Statligt föreningsstöd – en kartläggning" (1991:6), där man visar på osäkerhet och otydlighet i målformuleringar och effekter av föreningsstödet på både kommunal och statlig nivå.

Forskning och utveckling inom fritidssektorn saknar såväl ämnesföreträdare (professorer) som institutionell hemvist. Det senare hänger samman med dess mångvetenskapliga karaktär. För att utveckla området måste kontaktytor och nätverk över ämnesgränserna etableras. Sådana forskningsområden måste, särskilt när de är nya och oetablerade, stödjas med öronmärkta pengar eller genom att någon forskningsfond får ett uttalat programansvar för området. Det är, särskilt i trängda ekonomiska situationer, omöjligt för nya forskningsområden att utan öronmärkta medel eller väletablerade ämnesföreträdare hävda sig hos de stora forskningsfonderna. Det finns olika konkreta lösningar på detta problem. Folkhögskolekommittén har pekat på en. Självt har vi i en motion till fjolårets riksdag (Ub1989/90:30) pekat på en annan, där vi ville ge det nyinrättade socialvetenskapliga forskningsrådet ett programansvar för den fritidsvetenskapliga forskningen. Finansieringen borde egentligen inte vara något problem med tanke på de många miljarder som stat och kommun subventionerar och stöder fritidsverksamhet med i olika former.

Påbyggnadsutbildning

Frågan om påbyggnadsutbildningen till bl.a. fritidsledarutbildningen togs upp av folkhögskolekommittén. Statsrådet har inte tagit ställning till frågan. I stället aviseras att chefen för utbildningsdepartementet skall återkomma i frågan.

Vi menar att detta är en klok åtgärd. Folkhögskolekommittén hade av naturliga skäl ett begränsat uppdrag till folkhögskolans verksamhet. Fritidsledarutbildningen är en specialistutbildning för den som skall arbeta praktiskt med ungdomars och vuxnas fritid i föreningar och i den kommunala fritidsverksamheten.

Fritidssektorns högre utbildning måste lösas i ett vidare sammanhang och med högskolan som utgångspunkt. Den beredning som nu pågår inom utbildningsdepartementet bör ta ett helhetsgrepp på frågan. I dag finns några utbildningar som på olika sätt berör fritidssektorn. Vi tänker på utbildningar i idrottspedagogik, turism och rekreation samt kulturvetarlinjerna. De senare är av särskilt intresse med tanke på den starka tendens som nu finns i kommunalpolitiken att slå samman fritids- och kulturnämnderna. Man kan tänka sig en gemensam utbildning med olika fördjupningsinriktningar. Fritids- och kulturpolitiken har i grunden samma målsättning – att utveckla människors icke-materiella livskvalitet.

Vid sidan av de nämnda existerande utbildningarna pågår vid olika högskolor utvecklingsprojekt. Vi kan här hänvisa till högskolan i Borås och till den kommande idrottshögskolan i Stockholm. I Borås har man redan utarbetat kursplaner för ett fritidsvetenskapligt fördjupningsblock ovanpå ekonomlinjens basblock. Vid idrottshögskolan i Stockholm planeras ett liknande block. Forum för fritidsforskning presenterade 1985 ett kursplaneförslag till en treårig fritids- och rekreationsvetarlinje, som skulle ligga på samma kvalitativa nivå som förvaltnings- och ekonomlinjerna.

Slutligen vill vi framhålla vikten av att den kommande fritidsvetarutbildningen EG-anpassas till det pågående ERASMUS-programmet för Leisure Studies.

Det är viktigt att frågan om en bred generalistutbildning på högskolan för fritidssektorn löses med det snaraste. En sådan skulle höja kompetensen för alla som på handläggarnivå arbetar med fritidsfrågor inom både stat, kommuner, folkrörelser och privata företag och kooperativ. Utbildningen skulle tjäna som en påbyggnadsutbildning till både folkhögskolornas fritidsledarlinjer och för den nya gymnasielinjen för "barn och fritid".

En högskoleutbildning bör också vara en viktig kunskapsbas för lärare på dessa utbildningar. Genom kortkursverksamhet bör utbildningen kunna tjäna som fortbildning för redan yrkesverksamma inom fritidssektorn. En fritidsvetenskaplig utbildning skulle även kunna stimulera den fritidspolitiska debatten och bidra till att teckna visioner för framtiden.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fritidsledarutbildning, fritidsforskning och fritidsvetenskaplig utbildning.

Stockholm den 14 mars 1991

Maja Bäckström (s)

Johnny Ahlqvist (s)

Bo Nilsson (s)